

2. Старкин С. В. Борьба с распространением ОМП как проявление трансформации глобальных угроз в деятельности ^{США}американского разведывательного сообщества. *Гуманитарные и социальные науки*. 2011. № 4. С. 232-240.
3. Goldblat J. Ban on Nuclear-Weapon Proliferation in Light of International Law. *Nuclear Proliferation and International Security*. N.Y., 2007.
4. Аллисон Г.Т. Ядерный терроризм: самая страшная, но предотвратимая катастрофа. Москва, 2007. 296 с.
5. Моджорян А. К вопросу о сотрудничестве государств в борьбе с международным терроризмом. *Советское государство и право*. 1990. № 3. С. 116-126.

Ключові слова: ядерна зброя, міжнародний тероризм, нерозповсюдження ядерної зброї, зброя масового знищення.

Ключевые слова: ядерное оружие, международный терроризм, нераспространение ядерного оружия, оружие массового уничтожения.

Key words: nuclear weapons, international terrorism, non-proliferation, weapons of mass destruction.

ЖЕБРОВСЬКА КРИСТИНА АРТАКІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук*

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ

Тлумачення норм міжнародного права на сучасний момент займає особливу царину національної правової системи. Різного роду суб'єкти наділені правом тлумачення; особливе місце серед них займають національні суди. Варто зазначити, що тривалий час українська правова система залишалася замкнутою, інтровертною. Спосіб застосування та тлумачення норм міжнародного права був практично монополізований центральними органами виконавчої влади, а роль суду у цьому аспекті була незначною [1, с. 35]. З часу здобуття Україною незалежності ситуація поступово змінюється.

У Законі від 10 грудня 1991 року «Про дію міжнародних договорів на території України» йшлося про те, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину її національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Це означало, що договірні настанови підлягають застосуванню також судами нашої держави. З огляду на величезну кількість міжнародних норм, які застосовуються в нашій державі, перед судами стояло і досі стоїть нелегке завдання їхньої інтерпретації та застосування до кожного окремого випадку.

Суди держави є органами, у яких у процесі застосування норм безпосередньо можуть стикатися приписи різних правових систем, зокрема, внутрішньої і міжнародної. У цьому можна виявити джерело потенційних протиріч в діяльності суду. Однак, виступаючи як елемент механізму внутрішньодержавного здійснення міжнародних норм, суд юридично є органом держави, діє в рамках національно-правової системи, відповідно до встановленої нею процедури. Сам же названий механізм у всіх випадках пов'язаний з державою. Здійснення державними органами міжнародних норм не є простим безпосереднім їх застосуванням [2]. Цей механізм залежить від того, яким чином внутрішньодержавна система права сприймає норми міжнародного права, тобто яким чином держава вирішує питання про місце норм міжнародного права у своїй правовій системі. Щодо України, то ст. 9 її Конституції встановлює загальну норму, яка визначає порядок інкорпорації норм саме міжнародних договорів до національного законодавства.

Слід зауважити, що застосування судами норм міжнародного права в більшості випадків означає їхнє тлумачення. Без цього неможливе застосування міжнародних норм в кожному конкретному випадку. У Росії показовим у цьому аспекті виступає Постанова Пленуму Верховного суду РФ № 5 «Про застосування судами загальної юрисдикції загальновизнаних принципів і норм міжнародного права і міжнародних договорів РФ» від 10 жовтня 2003 року. У цій постанові зазначено, що міжнародні документи, які мають пряму і безпосередню дію в правовій системі РФ, застосовуються судами, в тому числі військовими, при вирішенні цивільних, кримінальних та адміністративних справ:

- цивільних справ – якщо міжнародним договором встановлені інші правила, ніж законом РФ, який регулює відносини, що стали предметом судового розгляду;
- цивільних і кримінальних справ – якщо міжнародним договором встановлені інші правила судочинства, ніж цивільним процесуальним або кримінально-процесуальним законодавством РФ;
- цивільних або кримінальних справ – якщо міжнародним договором регулюються відносини, у тому числі відносини з іноземними особами, що стали предметом судового розгляду (щодо клопотань про виконання рішень іноземних судів, скарг на рішення про видачу осіб, обвинувачених у вчиненні злочину чи яких засуджено судом іноземної держави);
- справ про адміністративні правопорушення – якщо міжнародний договір передбачає інші правила, ніж передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

При цьому «неправильне застосування судом загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародного договору може бути підставою до скасування або зміни судового акту. Неправильне застосування норми міжнародного права може мати місце у випадках, ... коли судом було надано неправильне тлумачення норми міжнародного права». Тобто в цьому випадку мається на увазі механізм тлумачення норм міжнародного права. Більш того, «в разі виникнення труднощів при тлумаченні загальновизнаних принципів і норм міжна-

родного права і міжнародних договорів» варто «рекомендувати судам використовувати акти і рішення міжнародних організацій, в тому числі органів ООН та її спеціалізованих установ» [3]. Такий стан є логічним і видається цілком прийнятним і в українських реаліях.

Особливе місце в правовій судовій системі України займає Європейська конвенція про права та основні свободи людини. Згідно зі ст. 32 Конвенції «Юрисдикція Суду поширюється на всі питання, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї». Але це положення не встановлює виключну юрисдикцію ЄСПЛ стосовно тлумачення Конвенції та протоколів до неї. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права». Тобто, національні суди мають право також тлумачити положення Конвенції при розгляді справ, при цьому таке тлумачення не повинно суперечити тлумаченню ЄСПЛ, яке міститься в його практиці (судових рішеннях).

Виходячи зі змісту ст. 9 Конституції України, можна зробити висновок, що норми міжнародного договору застосовуються як частина національного законодавства, тобто отримують внутрішньодержавну дію тільки тоді, коли стають складовою останнього. Суд безпосередньо може застосувати і тлумачити тільки норми, які інкорпоровані в національне право, а не саме міжнародне право, і може робити це в порядку, передбаченому правом своєї держави. При цьому, в українській практиці може відбуватися обуртування судового рішення природою права, підтверджуючи це положення чинними міжнародними документами.

Конституція передбачає певний розподіл компетенції в галузі тлумачення норм міжнародного права. Головна роль в тлумаченні належить виконавчій владі: Президенту, Кабінету міністрів, міністерствам і відомствам. При цьому, будучи гарантом конституції, Президент має право тлумачити норми міжнародного права і таке тлумачення є обов'язковим, але лише для виконавчої влади (тому що судова влада є повністю незалежною від нього).

Інший порядок встановлює судова влада. Прийняте судом тлумачення може бути переглянуте вищим судом в загальному порядку. Тлумачення Верховного Суду є обов'язковим для всіх інших судів держави. Суд має право звернутися за консультацією до виконавчої влади, насамперед, до відомства закордонних справ. У США Верховний Суд надає серйозне значення тлумаченню міжнародних договорів виконавчою владою і часто звертається до відповідних органів з проханням дати висновок [4].

Окреме місце при тлумаченні норм міжнародного права займає парламент. При ратифікації, схваленні договору парламент може викласти своє розуміння тих чи інших його положень. Таке тлумачення є обов'язковим як для виконавчої, так і для судової влади [5, с. 657]. Якщо в подальшому парламент заявляє про своє розуміння чинного договору, то така заява не буде юридично обов'язковою. Істотна роль належить парламенту в тлумаченні міжнародних норм при виданні законів, які повинні забезпечити імплементацію цих норм. Тлумачення, що міс-

тяться в таких законах, є обов'язковим для всіх органів влади, включаючи суди [6, с. 352].

Таким чином, тлумачення норм міжнародного права носить невід'ємний характер діяльності судової системи держави, при цьому особливе значення в цьому аспекті має вищий суд держави. Тлумачення вищого суду буде дійсним, звичайно ж, лише на території держави, у якій воно надано, і лише для державних інстанцій, тим не менш, воно істотно допомагає просунути правовій системі до загальновизнаних правових стандартів.

Список використаної літератури:

1. Смирнов А.В. Толкование норм права: учеб.-практ. Пособие. Проспект, 2008.
2. Толкование норм международных договоров национальным судом. URL: <http://yajurist.info/sudebnaya-praktika/2010-10-29-09-07-20.html>, станом на 28.04.2020 р.
3. Постановление Пленума Верховного суда РФ «О применении судами общей юрисдикции общепризнанных принципов и норм международного права и международных договоров РФ» от 10 октября 2003 г. № 5. URL: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/0104>.
4. ALL. Foreign Relations of the US. Vol. 2. Para. 326. Philadelphia, 1986.
5. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. В 2 т. Т. 1. Заключение международных договоров. Wolters Kluwer Russia, 2004.
6. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: учеб. для студентов юрид. фак. и вузов. Wolters Kluwer Russia, 2008.

Ключові слова: тлумачення, тлумачення судовими органами, імплементація, міжнародний договір, практика міжнародного права.

Ключевые слова: толкование, толкование судебными органами, имплементация, международный договор, практика международного права.

Key words: interpretation, interpretation by courts, implementation, international treaty, practice of international law.

ДОРОГИХ ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного
права Київського інституту інтелектуальної власності та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Право, як найбільш ефективний регулятор суспільних відносин, покликане спрямовувати розвиток інтеграційних процесів, забезпечити взаємодію на паритетних засадах та з урахуванням інтересів обох сторін.